

LILIT HAKOBYAN*

PhD in Philology

Armenian State University of Economics

lilithakobian@gmail.com

DOI: 10.54503/1829-4073-2023.1.194-203

WORD AS A UNIT OF IMAGE CREATION IN KIRAKOS GANDZAKETSI'S WORK "HISTORY OF ARMENIA"

Key words: Kirakos Gandzaketsi, 13th century, historian, "History of Armenia", artistic mentality, artistic image, literary devices.

Introduction

"Words" are created due to the creativity and ingenuity of human mind. The creation of words ultimately leads to the creation of vocabulary and culture itself¹. Otherwise stated, words are semantic keys that obtain cultural value throughout the years and happen to be the basis of cultural development².

The issue of artistic recreation of reality is the main in verbal creativity, therefore, "in literature, the visible and picturesque reflection of reality, which relies on emotional interpretation, proposes unique challenges to the language"³. In this sense, in language the elements that get the utmost recognition are those literary devices which make the representation of the depicted phenomena of life much more colorful. Expressive, descriptive speech is incomparably influential, strong, it enriches the context of the speech, and strengthens the effectiveness. The literary devices used to determine the expressiveness of the speech are usually divided into the following types: means of depiction and means of expression. Language depiction methods are mostly put into two groups: tropes and figures. Tropes are word units and combinations of words which have transfer of meaning in their basis, while the stylistic effect of figures of speech

* Հոդվածը ներկայացվել է 20.03.23, գրախոսվել է 01.04.23, ընդունվել է տպագրության 28.04.23:

¹ Мечковская 2000, 30.

² The Cambridge Companion to Vygotsky, 2007, part 1, 1.

³ Рубайло 1961, 6.

Word as a Unit of Image Creation in Kirakos Gandzaketsi's Work "History..."

relies more on different syntactic structures⁴. In contrast to tropes, where the most important part is the metaphorical manifestation of words, in the case of stylistic figures, the primary thing is not the metaphorical or allegorical use of the word, but rather the unique arrangement of the linguistic units, and the tone and prosody they are uttered with⁵. Depiction is determined by the contrast between the linguistic means and the content of the speech. This means that not only literary devices, but also all the linguistic methods are graded and valued by drawing parallels between the content and the linguistic expression⁶. Therefore, the research of literary devices is not an end in itself: it is aimed at revealing the essential aspects of the art of speech. Thanks to literary devices and the different means of expression, the author is not only able to materialize his thoughts through language and make them sound real, thus stimulating the readers' imagination to perceive and understand the object in question, but also make the described phenomenon vivid and spectacular to strengthen the emotional impact of the literary word⁷.

The aim of this article is to show the 13th century historian K. Gandzaketsi's skillful implementation of a variety of stylistic devices in his work "History of Armenia", which avails the reader a chance to perceive and understand his composition as much more than a valuable historiographic narration of facts and events. The examination of the specificities of his use of Old Armenian reveals a considerable number of tropes and figures of speech reflecting the unique mentality and imaginative perception of the author.

Several methods have been employed to achieve the goal of the investigation: the descriptive-analytical approach, the comparison of linguistic facts from synchronic and diachronic viewpoints, the observation of stylistically valuable elements and devices which add to the unique style of the author.

Literary devices in K. Gandzaketsi's work

The 13th century historian K. Gandzaketsi's "History of Armenia" is one of the most interesting pages of the history of Armenian literature. The author describes the scenes taken from the Armenian world so vividly and artistically that the

⁴ Եզեկյան 2003, 333:

⁵ Ավետիսյան 2016, 216:

⁶ Մեղրոնյան 1984, 93–94:

⁷ Մարության 1979, 152:

reader sometimes mistakes the genre of the book, thinking of it as a work of fiction rather than a representation of historical events.

The speech of Gandzaketsi, the historian, is dynamic and sometimes even rather picturesque and artistic. Writing truthfully does not in any way interfere with the artistic salience of his speech. This is determined by the artistic imagery of the historian's masterpiece.

It is no secret that the best form of expression for any author is the language they make use of. The author displays accuracy of representation of historical facts, because of which the uniqueness and the excellence of his artistic thinking may be pushed aside, however, in his work Gandzakeci skillfully makes use of the armory of literary devices, creating a series of interesting and unique images, each excelling the other.

One of the most widely applied devices in K. Gandzakeci's work is simile. The figure of simile which is usually based on a common feature between different objects or phenomena occupies a special place in his work. According to E. Jrbashyan, this means of depiction also reveals the author's attitude, his emotional perception of the objective reality, emphasizing one of the most essential properties of the phenomenon⁸.

In her valuable work "Syntactic Stylistics of Classical Grabar (Old Armenian)", T. Shahverdyan distinguishes three degrees of comparison in the expressive system of Grabar: identical, comparative and superlative⁹. The degree of identity does not indicate the superiority of any of the compared objects or phenomena, but emphasizes their identity in this or that characteristic feature. One of the common methods applied for depicting this phenomenon is the use of prepositions. With the function of identical comparison, the syntactic structures like "as...as", "so...as" («որպէս...նոյնպէս», «որպէս...այսպէս») are used. It should be noted that in Gandzaketsi's work in the prevailing majority of examples the antecedent is omitted, only the preposition is used in the comparison. They take the accusative case and become a member of the same sentence. Here are some relevant examples:

«... զուգակշիռն ոսկոյ եւ արծաթոյ եւ ականց պատուականաց, **իբրեւ** զաղբ անպիտան եւ ընկեցիկ եւ արհամարիք եւ անծանօթք եղեն» (102), «...

⁸ See **Զրբաշյան** 1967, 218.

⁹ See **Շահվերդյան** 2007, 186.

հանդէպ սրտին ծակ, **որպէս** թէ խոցած աշտեի» (322), «... քանզի բղխէ ի հօրէ **իբր** յականէ անհատաբար, դադարէ յաղբեր» (332), «Եւ վերացեալ մտանէր յերկինս կուսութեամբ անճեղքելիս, **որպէս** ի վերնատունն դրամբք անբացիք» (336), «... որ գիտէ ճանաչել զօտարսն եւ զընտանիսն, **որպէս** զգիտնականս» (338), «Վառաւորեսցի մի աստուածութիւն յերիս ... **որպէս** լոյս ի լուսոյ» (339), «Կարող է աստուած ապրեցուցանել զմեզ ի հրոյս, **որպէս** զերիս մանկունսն» (355), «... աղաչէր սիրով կալ ընդ միմեանս, **իբրև** զեղբարս և զանդամս Քրիստոսի, **որպէս** պատուիրեաց տէր» (371), «... եւ ամենայն կացեալ էր ի թագաւորութեանն, **իբր** անծագ տգրուկ» (383):

When creating similes, Gandzaketsi also makes use of the syntactic patterns with "by" («**ըստ**») which is a widely spread pattern in Grabar, as in the following cases: «Եկն ի տաճարն քառասնօրեայ **ըստ օրինացն** յընծայումն» (125), «... **ըստ օրինակի** նահապետին Աբրահամու...» (344), «... այլ բուսանի ի տեղին **ըստ նմանութեան** եղջերաց» (371), «... ունին եւ փիլոն դեղին **ըստ նմանութեան** քրիստոնեից» (372), «Եւ նոցա կարգ առեալ **ըստ օրինակի**» (382):

Another manifestation of the identical simile evidenced in Gandzaketsi's «History of Armenia» is the image formed by the suffixes "-ա/պէս", "-ա/բար". The specified suffixes are attached to the root, clearly indicating the object that is the other side (the vehicle) of the simile, as well as the common characteristic feature¹⁰. The following examples illustrate the point: «... ի մի բնութիւն փառաւորեալ՝ գործելով **աստուածաբար** եւ **մարդկապէս**» (366), «Եւ ետ նմա գիր իշխանութեան ... տիրել **սեփականաբար**» (373), «Եւ տալ հրաման տիրաբար» (374), «... կոտորէին **անողորմաբար**» (382), «... **հզօրապէս** մարտնչէին եւ **զօրեղապէս** կռուէին» (385):

In the work, there are also examples of similes (though rather rare) formed by the words «**նման**» and «**հանգոյն**». «Զի **նման** էր այրն աստուծոյ» (345), «Պետրոսի **հանգոյն** զտէրն որդի աստուծոյ դաւանեալ և գլուխ եկեղեցոյ լեալ» (346):

At the second, comparative level of simile, the advantage of one of the compared objects or phenomena over the other, the more or less vivid manifestation of this or that feature is emphasized¹¹. K. Gandzaketsi created

¹⁰ See Շահվերդյան 2007, 206.

¹¹ See Շահվերդյան 2007, 187.

beautiful examples of comparative similes in his work with the help of the preposition «**քան**». «... եւ ջորիք սպիտակ եւ սեաւ գունով եւ մեծ **քան** զծի, եւ **քան** զէշ» (368), «Եւ տառապէին մարդ եւ անասուն ի խիստ եւ ի դառն վերակացուացն, որ դառնագոյնք էին **քան** զփարաւոնին ի վերայ որդւոցն Իսրայելի» (397):

Examples of superlative similes with the following syntactic patterns are also attested in Gandzaketsi's work: «Եւ յոյժ ցասուցեալ թագաւորն՝ խնդրէ զնա ի դուռն» (73), «սա էր ի Մաքենոցաց վանիցն՝ ծերացեալ **յոյժ**» (75), «Ապա եղև շարժ **սաստիկ**, որ զբազում տեղիս կործանեաց, ընդ որս խախտեցաւ եւ եկեղեցին Գետկայ **սաստիկ յոյժ**» (210), «այր հեզ եւ խոնարհ, առաքինի եւ **աղքատասէր յոյժ...**» (218), «Եւ վասն **յոյժ** սիրելոյ զնա՝ ետ նմա» (223), «...**կարի** խնդութեամբ ընկալաւ զնոսա թագաւորն եւ նշանակեցաւ ձեզ ի տեսլեանն» (353):

Another device abundantly used in the analyzed work is the tropological device of *epithet* aimed at the fulfillment of different stylistic tasks. Here are some examples:

Ամենասրբուհի աստուածածին (332), **այր սրբասնունդ** (392), **անվախճան** կեանք (355), **արք լուսատեսիլք** (387), **աստուածային** գիր (365), **աստուածընկալ** սրբութիւն (298), **գազան մարդախանձ** (92), **եռափափագ** կարօտ (296), **երկնագումար** վանորայք (295), **զօրութիւն անսահմանելի** (332), **կիրք անբամբասելի** (335), **հեզ բարք** (366), **հոգի մահակուլ** (336), **հոգեշահ** բանք (348), **մեղսաբեր** սուտ (302), **մտահարուստ** Յովհաննէս (113), **ուղղափառ** խոստովանութիւն (345), **քաղցր** շնչումն (347) and so on:

Sometimes *multicomponential epithets* and their unique manifestations in the context of the work can also be observed: **անմեկնելի խոհականագոյն** գետ **արփիաբաշխ** (332), **լուսապարգեւ ասպնջական ծով** (342), **խորային խօսից պարզ** մեկնիչք (27), **ոգին մեղսասէր եւ պիղծ** (329), **քաղցր եւ ախորժ** բան (347) and so on.

It should be noted that the metaphoric manner of expression, of which the epithet is an undeniable part, is a characteristic property of K. Gandzaketsi's «History of Armenia». *Metaphors*, which convey a unique charm to the author's speech, have a special place in the work. Examples to illustrate the point are: «Ժամանեցին նմա արդար դատաստանքն աստուծոյ» (314), «Առաքեաց աստուած զհոգի որդւոյ իւրոյ ի սիրտս մեր» (330), «...զդժոխս աւերեր

հոգւովն և զմահ սպանանէր» (336), «Ես մատամբն աստուծոյ հանեմ զդեւս» (341), «Հայր արմատ, որդին բոյս...» (341), «Արդ աղօթիք նորա տացէ աստուած խաղաղութին ամենայն աշխարհի» (348), «Դարձեալ բժշկէ ողորմութեամբն իւրով» (361), «Եւ դու շուն մի ես, թուրք» (385):

As can be seen, the adduced examples, on the one hand, identify the bright imagination that the people of that time possessed, while, on the other hand, they showcase the author's picturesque thoughts.

The *Paraphrases* used in the work are also fascinating: **երկնաւոր թագաւորութին – դրախտ (114), երկնային թագաւոր (73)- աստուած(225).**

The stylistic method of *Contrast* is also rather actively referred to by Gandzaketsi. On the lexical level it is represented with the usage of antonyms. It is added that the method of contrast is applicable to objects and events, when it is aimed to emphasize the differences but not the similarities between them, and represent the described events in a much more inclusive and complete way. In the composition under investigation it is used with the same purpose. Thus, for example: «Ո՛չ **մեծութին** եւ ո՛չ **փոքրկութին**, ո՛չ **բարձրութին** եւ ո՛չ **խոնարհութին**, ո՛չ **առաւելութին** եւ ո՛չ **նուազութին**, այլ մի կարգ, մի պաշտօն, մի երկրպագութին համագոյ սուրբ երրորդութեանն դաւանի» (123), «... վասն զի ոմն **երկնային** է եւ ոմն **երկրային**, ոմն **երևելի** եւ ոմն **աներեւոյթ**, ոմն **ժամանակեայ** եւ ոմն **անմահ...**» (134), «Թողաք զամենայն գոյս մեր՝ **զշարժուն** եւ **զանշարժուն**, եւ եկաք յԵրուսաղէմ» (353), «Եւ զի այսք **հարկելիք** են, թէ եւ **անհարկելիք** թուին, եւ **անապուսելի՝ ապուսելիք...**» (339):

As seen from the examples adduced above, the words representing the opposite meaning are mainly connected by the conjunction "եւ", with the usage of which the oppositions created by the objects become much more eye-catching and not only that, the application of the conjunction "եւ" highlights the stylistic expressiveness of the picture¹².

The fact that the storyteller starts his sentences with the mentioned conjunction "**եւ**" is captivating. It is more likely that more than 70 percent of the sentences as a whole start with it. However, this is not the only example of an original language use. In addition, Gandzaketsi uses structures that have the inhibitory particle "**մի՛**": «**Մի՛** մարմնական ծանօթութեամբն ի հոգեւոր վնասս

¹² See **Շահվերդյան** 2007, 228.

ընկղմեցին» (46), «Եբարձ զամենեսեան, զի **մի՛** դաւ ինչ **լիցին** թագաւորութեան նորա» (50), «... զի **մի՛** ոճիրս ինչ **գործեցեն** այլազգիքն...» (174), «Յօտար աշխարհէ եպիսկոպոս կամ վարդապետ առանց թեմի եպիսկոպոսին **մի՛ շրջեցին**, կամ շինեցին, այլ նորա հրամանաւ՝ ըստ պատշաճի, բայց ճշմարտացն **մի՛ հակառակեցեն...**» (305), «Զհաղորդն առանց բուրվառի եւ մոմեղինի **մի՛ տարցին** առ հիւանդն» (306), «**մի՛** որ դիմադարձ **լիցի** ասացելոցն ի նմանէ» (359):

The given examples show that with the above-mentioned structures the commands and the reassurances of not committing some of the actions are brought to the readers' attention and then justified by the need of initiating the contradicting alternative ways¹³.

Gandzaketsi knows the value of his words, knows the scale of assessing them and as a religious storyteller he is eager to be fair, completely free from the biases. However, despite the fact that his presence and attitude towards the story is taken to the minimum, it is still somewhat there.

Conclusion

Analyzing the book "History of Armenia" written by one of the most prominent Armenian historiographers, Kirakos Gandzaketsi and referring to the tropological features of the work, which support the creation of unique pictures, we come to the following conclusions.

Gandzaketsi effectively uses the big arsenal of figurative language, creating unique and interesting pictures. Approximately 200 original epithets, as well as metaphors, antitheses and similes of three types: identical, comparative and superlative occur in the book. All of these correspond to the unique features of the figurative language of Old Armenian. It is noteworthy that the individuality of the historian, as well as the ideosyncratic specificities of his writing style are not so vividly expressed in the first part of the book; this is probably due to the fact that this part represents the previous ages, which Gandzaketsi took from other historians. Whereas the second part stands out for its linguistic diversity, ingeniousness and candidness, as the author himself has witnessed or even directly participated in the events he describes.

"History of Armenia" by K. Gandzaketsi is a unique work of art, which as the author described, is a living statue that commemorates his name. The book is

¹³ See **Շահվերդյան** 2007, 234.

indeed a historical monument, being the most accurate and comprehensive source about the Mongol invasion, as well as a brilliant example of a historical novel of the time.

BIBLIOGRAPHY

- Ավետիսյան Յու.** 2016, Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 216 էջ:
Գանձակեցի Կ. 1961, Պատմութիւն հայոց, Երևան, ՀԱԱՀ ԳԱ հրատ., 426 էջ:
Եզեկյան Լ. 2003, Հայոց լեզվի ոճագիտություն, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 378 էջ:
Մարության Ա. 1979, Եղիշե Չարենցի չափածոյի լեզուն ու ոճը, Երևան, Սովետ. գրող., 200 էջ:
Մելքոնյան Ս. 1984, Ակնարկներ հայոց լեզվի ոճաբանության, Երևան, «Լոյս», 248 էջ:
Շահվերդյան Թ. 2007, Դասական գրաբարի շարահյուսական ոճաբանություն, Երևան, «Հայաստան» հրատ., 310 էջ:
Ջրբաշյան Էդ. 1967, Գրականության տեսություն, Երևան, «Լոյս» հրատ., 460 էջ:
Мечковская Н.Б. 2000, Социальная лингвистика, 2 изд., Москва, 208 с.
The Cambridge Companion to Vygotsky, 2007, part 1, p. 19.
Рубайло А. 1961, Художественные средства языка, Москва, 123 с.

ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՆԶԱԿԵՑՈՒ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ» ԵՐԿՈՒՄ ԲԱՌԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՊԱՏԿԵՐ ՍՏԵՂԾՈՂ ՄԻԱՎՈՐ

ՀԱԿՈԲՅԱՆ Լ.

Ամփոփում

Բանալի բառեր՝ Կիրակոս Գանձակեցի, XIII դար, պատմիչ, «Պատմութիւն Հայոց», գեղարվեստական մտածողություն, գեղարվեստական պատկեր, պատկերավորման միջոցներ:

Ցանկացած ստեղծագործողի գեղարվեստական մտածողության լավագույն արտահայտիչը լեզուն է: Գեղարվեստական ոճի խնդիրը իրականության գեղագիտական վերարտադրությունն է: Այս իմաստով լեզվում լուրջ արժեք և հատուկ կարևորություն են ստանում պատկերավորման միջոցները, որոնց օգնությամբ հնարավոր է դառնում առավել գունեղ ներկայացնել պատկերվող կյանքի առարկաներն ու երևույթները:

Քննարկելով XIII դարի պատմիչ Կիրակոս Գանձակեցու «Պատմութիւն Հայոց» երկի պատկերավորման համակարգի առանձնահատկությունները,

մասնավորապես դիտարկելով բառը, որպես պատկեր ստեղծող միավոր՝ չենք կարող չանդրադառնալ գեղարվեստական պատկերավորման այն միջոցներին, որոնք վկայված են ուսումնասիրվող երկում:

Թեև հեղինակը ներկայացնում է պատմագրություն ուղղությունը, որով պայմանավորված՝ կարող են անտեսվել հեղինակի գեղարվեստական մտածողության ինքնատիպությունն ու բացառիկությունը, այնուամենայնիվ Գանձակեցին իր երկում հմտորեն օգտվել է պատկերավորման համակարգի հարուստ զինանոցից՝ ստեղծելով հետաքրքիր ու յուրօրինակ պատկերներ:

Երկի առաջին մասում վառ արտահայտված է պատմիչի ոճի ինքնատիպությունը. հավանաբար պայմանավորված այն հանգամանքով, որ այս բաժնի պատմության մասին տեղեկատվությունը Գանձակեցին վերցնում է այլ պատմիչներից: Իսկ երկի երկրորդ մասն աչքի է ընկնում բազմազանությամբ, կենդանի խոսքով և անմիջականությամբ, քանի որ պատմիչն այստեղ ներկայանում է իբրև դեպքերի ականատես ու շատ իրադարձությունների անմիջական մասնակից:

СЛОВО КАК ЕДИНИЦА СОЗДАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В ТРУДЕ КИРАКОСА ГАНДЗАКЕЦИ «ИСТОРИЯ АРМЕНИИ»

АКОБЯН Л.

Резюме

Ключевые слова: Киракос Гандзакеци, 13-ый век, историограф, «История Армении», художественное мышление, художественный образ, образные средства.

Лучшим выражением художественного мышления человека является язык. Задача художественного стиля заключается в эстетическом воспроизведении действительности.

В контексте сказанного особый интерес представляет образная система языка в труде историографа XIII века Киракоса Гандзакеци «История Армении».

Word as a Unit of Image Creation in Kirakos Gandzaketsi's Work "History..."

Хотя и автор является представителем историографического направления, но им весьма умело использован богатый арсенал образной системы языка.

Примечателен тот факт, что первая часть сочинения не отличается оригинальностью стиля автора. Возможно, это обусловлено обращением Гандзакеци к трудам историографов. Однако стилистика второй части труда характеризуется непосредственностью и раскрепощенностью, живой речью, насыщенной образностью, поскольку здесь Гандзакеци выступает как очевидец и непосредственный участник описываемых им событий.